

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

О. І. СКАСКО
О. М. САРАХМАН
О. В. РЯБКОВА

ФІНАНСОВИЙ ТА УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК У БАНКАХ

Навчальний посібник

ЛЬВІВ
Видавець ФОП Марченко Т.В.

УДК 336.71:657

С-42

Рецензенти:

В. А. ДЕРІЙ, доктор економічних наук, професор кафедри обліку і оподаткування Західноукраїнського національного університету

Г.В. ВОЗНЯК, доктор економічних наук, провідний науковий співробітник відділу Регіональної фінансової політики ДУ «Інститут Регіональних досліджень імені Долішнього НАН України

Н.С. СТРУК, доктор економічних наук, професор кафедри обліку і аудиту економічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка

*Рекомендувала до друку Науково-методичною радою
Національного Університету «Львівська
політехніка», протокол №3/2026 від 18.03.2026 року*

Скаско О.І. та ін.

С 42 Фінансовий та управлінський облік у банках : навч. посібник/
О.І. Скаско, О.М. Сарахман, О.В.Рябкова. – Л ь в і в : Видавець ФОП
Марченко Т.В. – 359 с.

ISBN 978-617-8682-48-4

Навчальний посібник підготовлено відповідно до навчальної програми дисципліни «Фінансовий та управлінський облік у банках» для студентів спеціальності «Облік і оподаткування». У ньому викладено теоретичні і практичні основи організації і ведення бухгалтерського обліку в банках України та відображення в обліку основних операцій банків, зокрема операцій із залученими та запозиченими коштами, кредитних операцій, операції в іноземній валюті, з обслуговування платіжного обороту та управлінський облік.

Матеріал викладено з урахуванням чинного законодавства і практики його застосування в Україні.

Для студентів економічних ВНЗ, аспірантів, викладачів, практичних працівників банківської та фінансової сфер.

УДК 336.717.6:336

© О. І. Скаско, О. М. Сарахман,
О.В.Рябкова

© Видавець ФОП Марченко Т.В.

ISBN 978-617-8682-48-4

ЗМІСТ

ВСТУП	7
ТЕМА 1. СИСТЕМА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В БАНКАХ	10
1.1. Організація бухгалтерського обліку в банках.....	10
1.2. Основні принципи бухгалтерського обліку.....	14
1.3. Зміст і вимоги до операційної діяльності в банках.....	16
1.4. Характеристика фінансового, управлінського та податкового обліку.....	20
1.5. Огляд фінансових звітів банку, головні елементи та облікові формули.....	24
1.6. Основні положення та особливості побудови Плану рахунків бухгалтерського обліку в банках.....	30
1.7. Бухгалтерський контроль.....	38
Запитання для самоконтролю.....	42
ТЕМА 2. ОБЛІК ГРОШОВИХ КОШТІВ ТА БАНКІВСЬКИХ МЕТАЛІВ В БАНКУ	44
2.1. Облік касових операцій з клієнтами банку.....	44
2.2. Облік операцій з підкріплення банків готівкою Національним банком України.....	48
2.3. Облік операцій з передавання готівки між банками.....	51
2.4. Облік внутрішньобанківських та інших операцій банків з використанням готівки.....	54
2.5. Облік коштів банку на коррахунках. Облік міжбанківських розрахунків.....	57
Запитання для самоконтролю.....	62
Тема 3. ОБЛІК ДЕПОЗИТІВ ТА ІНШИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ	64
3.1. Бухгалтерський облік залучених вкладів (депозитів) клієнтів банку.....	64
3.2. Облік кредитних і депозитних операцій у міжбанківській сфері.....	75
3.2.1. Облік міжбанківських вкладів (депозитів).....	75
3.2.2. Облік міжбанківських кредитів.....	78
Запитання для самоконтролю.....	81

ТЕМА 4. ОБЛІК БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ВАЛЮТІ КОРИСТУВАЧІВ ПЛАТІЖНИХ ПОСЛУГ.....82

- 4.1. Загальні принципи обліку коштів на вимогу суб'єктів господарювання та фізичних осіб.....82
- 4.2. Порядок ініціювання та виконання платіжних операцій за рахунками користувачів платіжних послуг.....86
- 4.3. Облік надавачами платіжних послуг кредитового переказу коштів.....100
- 4.4. Облік надавачами платіжних послуг дебетового переказу коштів за згодою платника.....103
- 4.5. Облік надавачами платіжних послуг дебетового переказу коштів без згоди платника.....105
- 4.6. Порядок виконання надавачами платіжних послуг заходів щодо арешту коштів на рахунках платників.....108
- 4.7. Облік розрахунків із використанням платіжних карток.....112

Запитання для самоконтролю.....120

ТЕМА 5. ОБЛІК КРЕДИТНИХ АКТИВІВ ТА ПОЗАБАЛАНСОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ КРЕДИТНОГО ХАРАКТЕРУ.....121

- 5.1. Загальні принципи обліку і відображення у фінансовій звітності кредитних операцій банку.....121
- 5.2. Бухгалтерський облік забезпечення кредитних операцій.....129
- 5.3. Облік операцій із нарахування та сплати процентів за користування кредитами та комісійних за надання послуг кредитного характеру.....134
- 5.4. Особливості бухгалтерського обліку окремих кредитних операцій.....137
  - 5.4.1. Облік операцій репо.....137
  - 5.4.2. Бухгалтерський облік факторингових операцій.....140
  - 5.4.3. Бухгалтерський облік операцій з урахування векселів...141
  - 5.4.4. Особливості бухгалтерського обліку іпотечних кредитів.....145
- 5.5. Бухгалтерський облік формування та використання спеціальних резервів на покриття можливих втрат за

наданими кредитами.....	148
5.6. Облік лізингових операцій.....	155
5.6.1. Загальні вимоги щодо відображення в бухгалтерському обліку лізингу (оренди).....	155
5.6.2. Облік операцій із фінансового лізингу.....	156
Запитання для самоконтролю.....	162
ТЕМА 6. ОБЛІК ОПЕРАЦІЙ В ІНОЗЕМНІЙ ВАЛЮТІ.....	164
6.1. Особливості відображення валютних статей у фінансовій звітності.....	164
6.2. Необхідність переоцінки іноземної валюти. Вимоги МСБО щодо переоцінки іноземної валюти.....	171
6.3. Особливості обліку обмінних операцій із готівковою іноземною валютою.....	173
6.4. Особливості обліку операцій із дорожніми чеками.....	178
6.5. Облік операцій купівлі-продажу безготівкової іноземної валюти.....	183
Запитання для самоконтролю.....	191
ТЕМА 7. ОБЛІК ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ І НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ.....	193
7.1. Критерії визнання необоротних активів. Структура відображення основних засобів і нематеріальних активів у Плані рахунків бухгалтерського обліку.....	193
7.2. Облік придбання та створення основних засобів і нематеріальних активів.....	198
7.3. Облік витрат на поліпшення та підтримку основних засобів і нематеріальних активів у робочому стані.....	204
7.4. Облік необоротних активів, що утримуються для продажу...208	
7.5. Облік інвестиційної нерухомості.....	212
7.7. Облік вибуття основних засобів і нематеріальних активів...218	
7.8. Інвентаризація основних засобів і нематеріальних активів.. 222	
Запитання для самоконтролю.....	228
ТЕМА 8. ОБЛІК ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ.....	229
8.1. Структура капіталу і вимоги до його відображення у фінансовій звітності.....	229

8.2. Облік операцій із формування статутного капіталу банку.....	231
8.3. Облік операцій із власними акціями.....	233
8.4. Облік розрахунків з акціонерами.....	236
Запитання для самоконтролю.....	237
ТЕМА 9. ОБЛІК ДОХОДІВ, ВИТРАТ І ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ.....	239
9.1. Доходи і витрати банку та правила їх визнання.....	239
9.2. Загальні правила обліку доходів і витрат.....	247
9.3. Облік доходів та витрат банку	250
Запитання для самоконтролю.....	262
ТЕМА 10. СКЛАДАННЯ ФІНАНСОВИХ ЗВІТІВ.....	264
10.1. Склад та призначення фінансової звітності банків.....	264
10.2. Зміст приміток до фінансової звітності банків.....	271
10.3. Інформація про звітні сегменти, ризики та інша інформація у примітках до фінансової звітності.....	276
Запитання для самоконтролю.....	283
ТЕМА 11. УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК У БАНКУ.....	284
11.1. Роль управлінського обліку, його цілі та завдання.....	284
11.2. Характеристика управлінського обліку як підсистеми бухгалтерського обліку.....	287
11.3. Призначення і користувачі інформації управлінського обліку	294
11.4. Типи організації управлінського обліку.....	300
Запитання для самоконтролю.....	303
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	305
ДОДАТКИ.....	309
Додаток А. План рахунків бухгалтерського обліку банків України.	309

ВСТУП

Господарська діяльність підприємств, установ, організацій дедалі більше зазнає банківського впливу, що підвищує роль банків у різних галузях економіки України. Тому сфера користувачів банківської інформації досить широка. До неї входять держава в особі Національного банку України, податкові та інші контрольні органи, безпосередньо керівництво відповідного банку, а також його інвестори та акціонери, вкладники і позичальники, банківські службовці та інші зацікавлені особи. Важливо, щоб ця інформація була вичерпна і достовірна. Отже, будуючи систему бухгалтерського обліку, слід зважити на специфічні умови діяльності банку, а також ті, що пов'язані з його місцем у системі ринкових відносин. Бухгалтерський облік є важливим елементом структури внутрішнього контролю, сприяє підвищенню його якості. Свою ефективність система бухгалтерського обліку підтверджує за умов прибутковості, високорентабельної діяльності банку як суб'єкта господарювання.

Банки, як і всі інші суб'єкти господарювання, зобов'язані вести фінансовий бухгалтерський облік та складати фінансову звітність відповідно до чинного законодавства.

Фінансові звіти розкривають інформацію про фінансовий стан банку та результати його діяльності. Така інформація надається зовнішнім і внутрішнім користувачам шляхом оприлюднення у відкритій пресі загальних фінансових звітів, правила складання, форми, зміст та порядок публікації яких регулює Національний банк України.

Управлінський облік суттєво відрізняється від фінансового. Головна відмінність полягає в тому, що фінансовий облік призначений перш за все для зовнішніх користувачів інформації (акціонерів, інвесторів, кредиторів, органів банківського нагляду тощо), а управлінський облік є конфіденційною (закритою) інформацією, яка враховує особливості роботи конкретного банку, а також вимоги менеджерів, і використовується ними для прийняття управлінських

рішень. Кожний банк самостійно вирішує питання про доцільність упровадження управлінського обліку.

Отже, роль фінансового обліку полягає в забезпеченні користувачів інформацією через надання фінансової звітності за правилами, що встановлені законодавчо та є обов'язковими для дотримання всіма установами банків України.

Неодмінною складовою професійних економічних знань студентів є наукове розуміння проблем банківської системи, правил організації фінансового обліку та звітності в банках. Тому важливе місце в підготовці бакалаврів з бухгалтерського обліку відводиться навчальній дисципліні «Облік у банках».

Метою вивчення дисципліни є формування знань з фінансового обліку та звітності в банках, набуття вмінь та навичок з підготовки й використання облікової інформації для аналітичної діяльності та обґрунтування управлінських рішень у банківському бізнесі.

Завдання дисципліни визначається вимогами до професійної підготовки фахівців з обліку за спеціалізацією «Облік і оподаткування» і включає вивчення організації фінансового обліку в банку; оволодіння методами обліку активів, зобов'язань, власного капіталу, доходів і витрат банку; визначення впливу банківських операцій на зміни у фінансовому стані банку та результатах його фінансової діяльності.

Посібник містить основні теоретичні положення з вивчення кожної теми, питання для самоконтролю, список рекомендованої літератури, план рахунків банків.

Зміст дисципліни розкривається в 11 темах:

1. Система бухгалтерського обліку в банках
2. Облік грошових коштів банку
3. Облік депозитів та інших зобов'язань
4. Інструменти безготівкових розрахунків та облік операцій за цими розрахунками
5. Облік кредитних активів та позабалансових зобов'язань кредитного характеру
6. Облік операцій в іноземній валюті

7. Облік основних засобів і нематеріальних активів
8. Облік власного капіталу
9. Облік доходів витрат і фінансового результату діяльності банку
10. Складання фінансових звітів.
11. Управлінський облік у банку.

Розподіл виконання тем посібника наступний:

Скаска О.І. д.е.н., професор, Національний університет «Львівська політехніка» – теми 5, 6, 7, 8, 11.

Сарахман О.М. – к.е.н., доцент, Львівський національний університет імені Івана Франка – теми: 1, 2, 4, 9.

Рябкова О.В. – к.е.н., доцент, Національний університет «Львівська політехніка» – теми 3, 10.

Дисципліна «Облік у банках» є важливою у процесі підготовки бакалаврів зі спеціальності «Облік і оподаткування».

Навчальне видання

**СКАСКО Олег Іванович
САРАХМАН Оксана Миколаївна
РЯБКОВА Ольга Василівна**

Фінансовий та управлінський облік у банках

Навчальний посібник

Формат 60x84/16 . Папір друк.№2.
Гарнітура Times. Умовн. друк.арк. 20,87.

Видавець Марченко Т. В.
м. Львів, 79053, Україна, Перфецького 11 А,
тел.+380503701957
e-mail: magnol06@ukr.net
<https://magnolia.lviv.ua>

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції:
серія ДК № 6784 від 30.05.2019 року,
видане Державним комітетом інформаційної політики,
телебачення та радіомовлення України

Надруковано у друкарні видавця ФОП Марченко Т. В.